

Megjelenik
1 évfolyam 12 íven,
egyes szám a hónap 1-én.
Előfizetési díja:
1 forint.

IRODALMI SZEMLE.

Hirdetések
két-szer hasábozott
petitsoronkint
6 krajezárral
számíttatnak.

KIADÓ ÉS SZERKESZTŐ:

LUGA LÁSZLÓ.

Eger. IV. évfolyam.

4. szám.

Aprilis 1-én, 1879.

Szemle.

Sullay István. Szabadelvűség, Szabadság és Vallás, vagy: Mi az oka az állam és egyház közötti viszálynak. Irtá: S. I. a „Szabadság, Egyenlőség, testvériség“ szerzője. 349 lap 8-rét. Eger, lyc. nyomda. 1879. Ara 2 frt. *)

Bartók István. Vallásszabadság vagy: **Egyház és állam.** Irtá B. I. 8-rét. 224 lap. Ara 1 frt 20 kr. 1879. Eger, lyc. ny.

Két mű került ki legközelebb az egri lyceum nyomdájának sajtója alól, melyek teljes mérvben érdemlik ki a kath. közönségnek figyelmét, mint korszerűek, s kihívják a bírálatot, hogy velök tüzetesen foglalkozzék.

Lengyel Miklós egri nagyprépost, hat év előtt igen szép irodalmi alapítványt tett, melynek kamatai az évenként kitűzetni szokott pályakérdések megfejtőinek ítéltetnek oda. Az alapítvány tételének oka volt buzdítani az egyházirodalom munkásait, ösztönt adni korszerű egyházi kérdésekkel való foglalkozásra, önálló eredeti művek írására. Ehhez képest tüzetek ki eddig a pályakérdések. Az elsőnek tárgya volt: a liberalismus, szabadkőművesség és az internationale méltatása. Ez azonban oly nagy tárgy volt, hogy senki sem mert a felelettel megpróbálkozni, s így az első pályázat, a kérdés tág körénél fogva, meddő maradt. Okulva e tapasztaláson, a kérdést kitzűzők, csupán a szabadkőműveséget, s ennek tárgyalását a kath. hit szempontjából, adták ki megfejtendő tárgyal. Az eredmény sikeres volt. Két pályamunka érkezett be s mindkettő a díjazásra méltónak ítéltetett. A pályamunkák szerzői Sullay István domaházi plebános és Bartók István akkor bogácsi káplán. Az elsőnek műve „Szabadság, egyenlőség, testvériség“ ezime alatt meg is jelent s e lapokban kellőleg ismertetve is volt. Bartók közölt mutatványt az „Egri Egyházmegyei Közlöny“-ben, de egész művét nem adta ki. A harmadik pályakérdés (1877) ez volt: „Fejtsék ki a kath. tan a vallásszabadság, vallástűrelem és vallásközönyösségről, s mutattassék ki, hogy ezek téves felfogásából s alkalmazásából keletkezik a gyászos viszály az egyház és állam között.“ E kérdésre is két pályamunka érkezett be. Ugyanazok voltak a pályázók, mint előbbi alkalom-

mal, s ismét mindkettőnek odaitéltetett a jutalom. Ezuttal mindkét szerző kiadta művét, ismertetésünk s bírálatunk tárgyát. Még csak azt említem, hogy 1879-re ki van tűzve a pápai tévmentesség kérdése, különös tekintettel arra, hogy általa a népek állami viszonyai nem érintetnek.

A pályakérdés, melyre a fenjelzett kész munkák szerzői megfelelni törekednek, meg kell vallani, nagyon szövevényes. Igen közeli, nagyon rokon tárgyak vannak összetömörítve, s a szükséges elkülönítés természetesen nagyon messze vezet az ezekről tárgyalót. Ki kell fejteni az egyház tanát, s ez nem volna még a legnehezebb, — hanem ezenfelül az egyházellenes liberalismus rendszerét, s ezen rendszernek megtestesülését a modern állami viszonyokban; feltüntetni az egyházi, s a modern állami álláspontok éles ellentétét; és csak miután beigazoltott az egyház igazsága, lehet a két főtárgyalom között gyászos viszály vádját az állam terhére írni. Szóval mindaz, ami korunkban a közélet terén az egyházat és az államot érdekli, mindaz érintve van e kérdés által. A megfejtőnek vallásbölcsésznek kell lennie, ismernie szabatosan az egyház álláspontját hittanilag és egyházjogilag; de nem kevesebb figyelemmel kell kísérnie a modern liberalismus törekvéseit, az egyház jogainak tipratását a mostani államok által.

E kérdések legtöbbjére nézve van alapunk letevé a Syllabusban. Ennek megértése, helyes méltánylása azonban nagy studiumot igényel. Ellenünk, kik oly gyakran beszélnek róla, többnyire nem is olvasták, s ha olvasták, nem tudják megérteni. Midőn Gladstone, az ismert angol expremier az utóbbi időkben sokat írt a Syllabusról. Ullathorne birminghami püspök, felelvén neki egy röpiratban, épen ez ügyben tartózkodás nélkül ki merte mondani: „Ha Gladstone ur katolikus volna is, és jól tudná is katekismusát, még ekkor is, mielőtt hozzászólhatna a syllabushoz, előbb elkerülhetetlenül a következő tanulmányokat kellene végeznie. Először is egy évig foglalkoznia kellene a scholastikai bölcsészettel, hogy megérthesse a scholastika kifejezéseit, használatukat s alkalmazásukat; azután három évig a dogmatikával és erkölcstannal, ahhoz értők vezetése mellett. Ezen előkészület után, egyszerűen csak annyi ismeretet szerzett, hogy előadhatná a syllabuszt; de még így is csak akkor, ha az ehhez szükséges körültekintéssel tárgyalná egyes tételeit eredeti latin szövegükben; s ha figye-

*) Szerzőnél (Domaháza. u. p. Zabar, Gömörmegye) 8 intentióért is megszerezhető.

lembe fogná venni mindazon történeti tényeket, melyekre mindegyikük vonatkozik, valamint a kort, az országot s a körülményeket. Ha egy püspök egy angol exminisiterelnöknek, — ki különben a tudomány terén, a görög classikai irodalom körül, hírneves — ezt szemébe mondhatta: ebből csak az tűnik ki, hogy a legjobb akarathoz is a legalapossabb buvárlatnak kell hozzájárulnia; a mit nem adhat meg a tárgygyal való felületes foglalkozás, s a mihez idő kívántatik.

Nehéz volt tehát a kérdés; s egyenes felelet csak akkor adható, ha az alapok is helyesek; mert csak ezekből lehet helyes következtetéseket levonni.

Nemcsak hogy nehéz volt a kérdés a tárgyak bőségénél fogva, hanem megnehezítette az is, amint feltéve volt. Nagyon természetes volt tehát, hogy a megfejtők egyike sem tartotta magát a kérdés szövegének rendjéhez, hanem mindketten iparkodtak maguknak egy alapeszmét szerezni, melynek keretébe illesztették a tárgyalandókat. S ez helyesen volt téve s csakis így lehetett a kérdés felett uralkodni. Miként sikerült a megfejtés, arról kell szólni. Sajnáljuk terüni csekélyességét, mert szíves örömmel foglalkoznánk mindkét munkával tüzetesebben. Így csak a főbb pontok, főbb megjegyzéseink jelzésére kell hagyatkoznunk.

SULLAY böseleti alapon fogta fel művét. Eszmemenete, illetőleg könyvének felosztása és tartalma röviden ez: I. A szabadságról általában. Csak Isten szabad teljesen; az embernek szabadsága eszerint korlátolt. A rosszra nincs és nem lehet szabadság. A mennyiben van szabadság, az erkölcsi szabadság képezi alapját a többieknek is. De ennek módját és korlátait csak Isten határozhatja meg, Isten szólt Krisztus által, szól az egyház által most is. A liberalismus nem állapíthatja meg a szabadság tartalmát, mert ahhoz való tekintélye nincs. II. A vallásról. A liberalismus vallása most vagy atheismus, vagy merő érzélgés. A morál terén: független morál. Csak Isten szabhatja meg a vallást, csak ő taníthat rá. Megtanított Krisztus, tanít az egyház által. Az egyháznak van joga szabadságra. III. Lelkiismeretszabadság. A liberalismus felfogása a lelkiismeretszabadságról ellenkezik magával a lelkiismerettel, a józan észszel, minden boldogsággal s az igazi szabadsággal. Az igazi lelkiismeretszabadság a lelkiismeretnek minden oly befolyástól mentessége, mely az igaz s nem igaz, jó és rossz közti helyes ítéllehozatallal gátolná. Itt is csak az igazi tekintély fog dönthetni. Az egyház mindig pártolta a valódi lelkiismeretszabadságot; nem így a liberalismus. IV. Vallásszabadság. Ennek lelke a lelkiismeretszabadság. Mérvét csak az Isten, s általa az egyház alapíthatja meg. A liberalis vallásszabadság gyümölcsei a barbárság felé vezetnek; tanít rá a történet. V. Egyház szabadsága általában. Az egyház teljes és tökéletes társaság. Célja: Krisztus művének folytatása. Csak akkor van az egyháznak is szabadsága, ha vallásszabadság van. Az egyház szabadsága abban áll,

ha a tanító és tanuló egyház köteleességeket teljesíthetik. VI. Egyház szabadsága különösen. Részletezetnek az egyház szabadsági igényei a szabadság tárgyai szerint: tanítás, szentségek, önkormányzat. A liberalismus nem akar ily szabadságot engedni. VII. Egyház és állam közti viszony. Az egyház és állam köre kijelöltetik; találkozási pontjaik; egyetértés szükséges. A modern állam azonban korlátlan úr akar lenni. Az állam jogai az egyházzal szemben a josephiismus szerint. A történet igazolja, hogy a liberalismus mindenütt az egyház ellen van. Az államot is a szabadelvűség hajtja üldözésre. Kifejtetnek az állam köteleességei. VIII. Vallási türelem. Dogmatikus türelem: lehetetlenség. Az állam s egyház közti viszonyban mi értelme van a vallási türelemnek? hogy az egyház tevékenységében ne akadályoztassék. Ily türelmet nem akar a szabadelvűség. IX. Vallási közöny. Természetellenes; a liberalismus sem követi a praxisban. A modern állam le akarná tiporni az egyházat. A praetendált elválaszt az állam és egyház közt nem lehet komoly s nem is lehető. Az állam okuljon azon, hogy az egyház bírja Isten ígését, s eddig még mindig győzött. Zárzó. Következtetések s a történetre hivatkozások. Az állam köteleességei az egyház iránt egybefoglaltatnak.

Bartók két részre osztja művét. Az első rész magában foglalja a kath. tant a vallási szabadságról, türelemről és közönyösségről; a másik: a vallásszabadság állapotát Európában. S általán keveseb figyelmet fordít az önálló vallásböseleti irányra, inkább a történeti oldalal foglalkozik. A z első rész tartalma ez: I. A szabadság kath. fogalmáról. Ez a kötelelem szabadsága. A rossznak nem lehet szabadsága. Csak a katolicismus valósítja meg az igazi szabadságot. 2. A vallási, mint egyéni szabadságról. A katolicismus tette a hitet a lelkiismeret és meggyőződés tárgyává. Az egyház nem kényszerít senkit a hitre. De nem fogadja el a bármít-hívést. A syllabus 15, 16, 77, 79 tétéleink magyarázata. 3. Kath. tan. a vallási türelemről. Az egyház nem türelmetlen; hittani türelmet nem ismer el, de a szeretetet sohasem tagadta meg. Az egyház eljárása a zsidók, eretnekek és szakadárokkal szemben. A protestans liberalismus a türelmetlen. 4. Vallási közöny. Természetellenes, bűn. Az állam nem lehet közönyös a vallás iránt. A syllab. 16. tétéle. 5. Vallási egyenlőség a modern államban. A modern állam a vall. egyenlőség által korlátlanul akar uralkodni. Az államnak igazságtalannak kell lennie, mert meggyőződése nincs. Mily feltétel mellett nyugodhatunk meg a vallásegyenlőségben, tekintve az egyház és állam közti viszonyt? 6. A vallási, mint társadalmi szabadságról. A vallás nem szorítkozhatik a belsőre, kifelé is hátkonynak kell lennie. Mert ezt be nem látják, származik a legtöbb tévely. 7. A kath. egyház szabadsága. Az egyház egy, szent, apostoli, katolikus. A papi, ta-

nitói és kormányzati hatalom szabadságának szükségessége. Mit tesz mindent ez ügyben a liberalizmus? A pápa függetlensége, s a placetumról. Az állam korlátlan akar lenni. 8. Kath. alapelvek az egyház és állam közti viszonyról. A két főhatalom célja és köre. Az egyetértés szükségége. A liberalizmus csak az államot ismeri el hatalomnak. Az egyház nem avatkozik az állam dolgaiba. Egymásiránti kötelességeik. A syllabus 20. tétele. 9. Az egyház elválasztása az államtól, és szabad egyház a szabad államban. Ezek a modern állam szájában csak farizeus frázisok. 10. Állammindehatóság, kereszténység és vallásszabadság. Történeti képek. A liberalizmus zsarnok mindenütt. Az egyház passív ellenállásának jogosultsága. Az állammindehatóság ellensége a vallásszabadságnak. A liberalizmus oka az egyház és állam közti viszálynak. — A második részben (135—214 l.) rövid körvonalakban előadatik az egyház helyzete a vallásszabadság dolgában Európában, és pedig Poroszország, Svajcz, Olasz-, Francia- Angolországban, Belgium, Spanyol- és Oroszországban, Ausztriában és Magyarországon. Zárszóul: Az egyház üldöztetik manap mindenütt; de Krisztus megmondta, hogy végre is győzni fog. Az egyház él, Sion ragyog! (Mindszenty) zárja be a lelkesen írt tanulmányt.

Ime a két szerző így fogta fel tárgyát. Látni való, hogy a különbség nagy. S mégis jól van ez így. Sullayt, ki inkább bölcseletileg tárgyal, jól egészíti ki Bartók, ki meglehetősen nagy történeti apparatussal vet fényt az előforduló tárgyakra.

De nézzük már most különösen a két szerzőt.

Sullay — terjedeleme s a kérdés compactabb felkarolására nézve nagyobb szabású művében — mint említém, speculativ, philosophicus, vallásbölcseleti alapon indul meg. A vezéreszme, melyből kiindul s melyre aztán mindig vissza-visszatér ez: Van abszolút igazság, van Isten, ki az ember felett rendelkezik. Az ember, természetes eszéhez képest eljuthat bizonyos igazságok ismeretéhez, de hogy végeztéljät bizony elérhesse: szükséges a ki nyilatkoztatás. Ez megadatott Krisztus által. Krisztus művét folytatja az ő meghatalmazottja az egyház. Szóval a praecambula fidei, ez a kiinduló pont. S helyesen. Csakis ezen alapnak elfogadása, csakis minden kérdésnek erre visszavezetése adhat a szóban forgó vallástürelmi és vallásközönyösségi vitapontoknak kellő élt, csak így lehet a kapkodást kikerülni. Mindenféle tudományos kérdés okvetlen a theologiával határos; s ha ez természetes, akkor egyuttal csak a bevezető theologia tételei lehetnek ker. íróra nézve irányadók. A ker. tudományos író kénytelen akarva-nem-akarva apologeta lenni. Ezen alapra visszavezetve lehet csak rendszerbe szedni, vagy legalább egy fölv. alá hozni a modern liberalizmus tételeit s azoknak alaptalanságát begyőzőleg kimutatni. A felületen való mara-

dás csak összekuszálja a dolgot, kielégíthet pillanatnyira, de nem fog a dolog mélyére vezetni.

S a mit bíráló különösen kiemel, az, ezen mondhatni nehéz kérdéseknek önálló feldolgozása. Az igazság az adva van, azt nem a szerző csinálta; hanem a forma, melyben azt Sullay bemutatta, az övé, teljesen tükröztető az író irodalmi individualitását. Innét az irányban, a dictionban való önmagához hű maradás, mely egyöntetűséget kölcsönöz a műnek. S még ott is, ahol, mint p. a 2. és 3-ik fejezetben, P. Peschnek a Stimmen aus Maria-Laachban közölt értékezését reassumálja, vagy ahol P. Lehmkühlnak a lelkiismeret-szabadságról írt czikkeinek alapeszméit átveszi: azokat úgy be tudja illeszteni művébe, hogy azok beolvastva bizonyításának útjába, teljesen övéi maradnak. Nagy érdem s némileg művészi érzékre mutat ez, nálunk, hol sokan szeretnek idézni derüire-borura.

Mi a modort illeti, Nicolas és Stöckl munkái lebeghettek előtte. Előbbinek lelkes hangja és éles pointírozása, utóbbinak biztossága az, a mi mintha megszólalna művében. Sajnálom, hogy a syllabust alig említi. Ohajtandó lett volna, ha ezt is belevonja; de akkor talán szagatottabb lett volna előadása. Mig így eszméről eszmére száll, meg nem állva, mig a következtetést ki nem vonja. Csak egy-két helyen szentel néhány lapot egyháztörténeti digressiókra, de a melyek aztán meg vannak válogatva.

A hang, az előadás lelkes. Sok helyütt (p. 29. 31. 40. 88. 133 stb.) valóban szónoki emelkedettségű nyelven szól s akaratlanul is magával ragadja az olvasót. Szinte vele érzünk, s önkénytelenül is bevalljuk, hogy bizonyításával megnyerte a csatát. De a nyelvnél lévén, egy megjegyzést tesz. Nem egy helyen nagyon is marquirt, hogy ne mondjam türelős színezetű nyelve van (p. 19 34 ll. stb.) hol majdnem a bizarrba esap át; a legkeményebb jelzők alkalmazatnak s a dagályos frázis kísért. Indokolt és jogosult a liberalizmus ostorozása: egy kath. író ebben türelmes ne legyen. De mivel azt hiszem, hogy nemcsak magunknak írunk, hanem meggyőzni is akarjuk — a liberálisokat: jó lenne szelidebben írni; mert azt tartom, ha jól ismerem az embereket, hogy manap több a tudatlanság, a vallási dolgokban a crassa ignorantia gyakran, mint a rosszakaratu hitetlenség. Az igazság maga lehet éles, de ne legyen kifejezésében türelős; suaviter in modo meggyőzőbb lesz. Tudom én, hogy szerzőt lelkesültsége vitte néha e hibába, s én értem objective az erősb hang természetességét; de mégsem találtam feleslegesnek e megjegyzést. Szerző műve csak alkalmul szolgált megtételére.

Az irány sajátos, eredeti; mondanám: monumentalis, de nem lapidaris. Néha szinte nem tud hová lenni a feltoluló eszmék gazdagságától, a nagy körmondatok egymást érik, a szónoki képletek egymást üzik. De azután hatást is gyakorol,

az olvasót vezeti érvelése s lelkesedése útján. Nem vettem észre, hogy valahol homályos volna.

Nem késünk kimondani, hogy Sullay műve egyike a legjobbaknak, melyek újabb időben e főfontosságú kérdésekre nézve megjelentek. Biztosíthatom az olvasót, hogy elégedetten fogja olvasni s kezéből letenni e munkát. A szerzőtől várjuk az így szerencsésen folytatott pályán a további működést. A hivatottságot e mű is teljesen igazolja.

Bartók munkája egészen más mederbe folyik le. Inkább történeti oldaláról fogta fel tárgyát; nem úgy azonban, mintha talán az elvi részt elhanyagolta volna. Bárha művében az elméleti rész nagyobb, mégis, mintha ebben kevésbé érzené magát otthonosnak. Ha nem csalódom, Balmes és Ketteler után dolgozott; e kettőre támaszkodik legszívesebben. Périnnek a ker. társadalom törvényeiről irt munkájára is sok hivatkozással van. Périn jól ír, szépen ír, de bőbeszédű s gyakran sekély. Igen jól használta fel az újabb időben megjelent egyházpolitikai röpiratokat; beleszótt számos legújabb egyháztörténeti remniscentiát, mi előadását meglepően élénkíti. Szorgalmasan gyűjtötte össze az e terén tekintélyes íróknak nyilatkozatait; de nekem úgy tetszik: nem uralkodik teljesen tárgya felett; az egyes részletek harmonikus kifejtése elvész. Gyakran esik ismétlésbe, s kénytelen az általánosságok körében maradni. Bartók műve felfogásra könnyebb, olvasása nem fárasztó, de nem megy a dologba oly mélyen, mint versenytársáé.

Szereti az egyes kérdéseket a syllabus tételének világánál feltüntetni, s a syllabuszt magyarázni, védeni. Mindenesetre fontos dolog s főkérvéséről minden dicséretet érdemel. Csak az a kár, hogy nincs alkalma az egyes tételek bővebb kifejtésére, műve terjedelménél fogva.

És volnának némely megjegyzéseink is. Szerző egyes helyeken nem mond ugyan tévest, de nem helyesen ad elő egyet-mást. P. 41 l. a polgári türelemről, kissé zavaros. — Némileg különös az érvelés, hol az egyház türelmetlensége elleni vádak megczáfolására bizonyítja, hogy a protestánsok is türelmetlenek. 46—50 l. — És a 70—71 lapon, ahol az mondatik, hogy az állam, ha tehát tiszteli a vallásszabadságot, tisztelnie kell a hitet, mint létező dolgot, még akkor is, ha hamis volna, — talán sok. A szerzőnek van valamiben igaza, de a hogyan előadja, nem szabatosak a kifejezések. A 89 l. az egyház középkori jogairól sok van mondva. — 93 l. A püspök csak az összegyűlt ház elismerési ténye által nyeri az egyházi joghatóságot. Incorrect. Könyveden bánik el p. 96 l. az egyházi vagyon kérdésével. — 103 l. A hasonlat, hogy az egyház és állam, mint férj és feleség haladjanak karöltve, — nem fogadható el. Újabb időben Bluntschli terjeszti. Gyamus a patronus. Különbösen czáfolata Sullaynál a VII. fejezetben. És tehetnénk még megjegyzéseket, melyek mind csak arra vonatkoznak, hogy szerző stílus dolgában kissé szabadon ír. Nem helytelenül, csak

kifejezéseiben, frázisaiban gyakran incorrectül. Ehhez azután közeli szomszéd a nagyotmondás.

A második rész: A vallásszabadság Európában, nagy gonddal van kidolgozva. Ámde itt is az anyag egyenlőtlenül felosztva. Oroszországnak majdnem 3 iv jut, Olaszthonnak alig 4 lap. Poroszországnál nem említi az egyházi vagyon-kezelési törvényt. Szerző nézetét a concordatumokról, 170 l. nem helyeslem. Én azoknak szükségességét vitatom. Belgiumnak nagyon szűken jut ki a szerzőnél, ép úgy hazánkunk is. Ez a történeti rész különösen azért érdekes, mert felette élénk illusztrációját alkotja a liberalismus elveinek a praktikus téren. A kit meg nem győzhet az elmélet, olvasson itt a tényekből.

Ideje, hogy végezzek soraimmal. Sajnálom, mert mindkét munkának csak dicsérhető szerzője megérdemlené, hogy munkájánál időzzem.

Annyit mondhatok, hogy Lengyel Miklós nagyprépost úr, egyházi irodalmunknak alapítványa által maradandó szolgálatot tett, midőn e két munka megírására alkalmat nyújtott. Egyházi irodalmunk, mely eredeti munkákban nem nagyon gazdag, két kitűnő termékkel gyarapodott. Nem tudom, ki szokta kitűzni a pályakérdéseket; de a t. alapítványtevőhöz azon szerény kérelmet intézném: nem találná-e czélszerűnek a pályakérdések kitűzését, a munkák bírálatát s díjazását a hasonló téren mozgó, s ezen ügyben úgy hiszem, elegendő garantíát nyújtó egri egyházmegyei irodalmi egyletre bízni. Akkor egyúttal a díjazást megelőző bírálati jelentés is közvétehető volna.

Talán terjedelmesebb volt e cikk, mint számdékoztam. De el akartam mondani egyet-mást, mi nemcsak a két műről szól, hanem a mit kath. írók általán figyelembe vehetnek.

A két munkát az egri lyceum nyomdája eszinosan állította ki. Végül is meleg ajánlattal kísérik a két szerző művét.

Haugg Leo. Philothea vagy utmutatás az istenes életre. Irtaszalezi sz. Ferencz genfi püspök. Főleg Szenczi Imre fordítása nyomán átdolgozta H. L. Szatmár, 1879. Kiadja Löwi Miksa. 16. r. 512 lap. Ára vászonkötésben 1 ft. 20 kr; bőrkötésben arany metszéssel tokban 2 ft. Franciaországban káposcsal 3 ft.

Valóban szerencsés gondolat volt a „Philothea” új átdolgozását és kiadását eszközölni. Köszönet ezért a munkásnak és a kiadónak. Rajtuk a sor, hogy sz. Ferencz e kitűnő munkáját az elmélkedni szerető katolikusok kezébe adjuk s a mennyire lehetséges, a kath. családok asztalára tegyük; ezt pedig úgy tehetjük, ha az ajándékkönyvek közé sorozzuk.

Az egész keresztény világ ismeri e könyvet s a ki egyszer izelt belőle, úgy van, mint VII. Sándor pápa, ki egyik rokonához, az osmai püspökhöz intézet levelében ezeket írja: „A Philotheát, mely-

nek husz év óta köszönöm, a mi bennem talán feddhetlen van, bár tizszer olvastam már, százszor is újra fogom olvasni; s ugy látszik, mindig többet fog nekem mondani, mint a mit már mondott. Fogadd azt életszabályul, zsinór mértékül, mely szerint életed minden viszonyát rendezed. Nem valami zordon, idegen életmódot tanácsol az nekünk; nem, hanem társas, nemes, mérsékelt, azaz mindenkitől kitelhető, mely mindazáltal valódi tökély és szentségre magasul.“

Szolgáljon e néhány sor a Philothea birálatául és ismertetéséül.

Belbeesen kívül ajánlja e könyvet tiszta magyarsága és szép kiállítása.

Felhívjuk rá a lelkész és hitélemző urak figyelmét, kiknek leginkább módjukban áll e könyv fennemlített módon való terjesztése.

Lonkay Antal. **Az én első római utam** és vaticani zárandoklamom 1877-ben. Budapest, 1879. Hunyadi Mátyás intézet. Kis 8-adrét, 613 és I—XIII. lap. Ara 1 frt 80 kr.

A munkában s a kath. ügy védelmezésében fáradozó Lonkay A. végre is elhatározta magát 1877-ben, hogy a dicső és nagy pápa IX. Pius félszázados pápasága jubileumára Rómába zárandokol s fűni hódolattal fog leborulni az előtt, kit oly buzgón védelmezett s kinek védelmeért annyi megtámadást s gúnyt kellett tűnie. Hat napot töltött Rómában, (vajmi keveset) utazása pedig 3 hetet vett igénybe. Ez idő alatt szerzett tapasztalatait, érzelmeit, reflexióit megírta a „Magyar Állam“ tárczája számára s egyuttal egy 39 ívet tevő kötetben kitölön is kiadta a fenti ezim alatt.

Mindnyájan tudjuk, de L. maga is megvallja, hogy ő polemikus író. Ezt munkájában is igazolta. — Utazása legapróbb körülményeit ép oly érdekléssel írja le, mint a legnevezetesebb épületeket, városokat s ezek történetét. A gondnal és szorgalommal összeírt uti rajz érdekes olvasmányt nyújt azoknak is, kik szerencsések lehetnek a L. által leírt utat megtenni. A történelmi igazsághoz hűen, élénken rajzol mindent, a mi lelkét megragadta.

Nem bírálni volt szándékunk e szép olvasmányt; csupán olvasóink figyelmét akartuk rá felhívni.

Lauka Gusztáv. **A multról a jelenek.** (L. G.) Kiadta a Petőfi-Társaság. Bpest, Aigner L. 8. r. 210 l. — Ara 1 frt 60 kr.

Petőfi-évkönyv. Kiadta a Petőfi-T. Budapest, Aigner. 8. r. 192 l. — Ara 1 frt 40 kr.

A Petőfi-Társaság közelebb megjelent s hozzánk beküldött eme két kiadványáról röviden szólhatunk: rég feltett szándékunk lévén, hogy e társaság egész működésével alkalmilag részletesebben foglalkozzunk.

Az elsőben Lauka G. nevesebb veterán írók közöl emlékirat-szerű jegyzeteket, életből, irodalmi

tapasztalataiból. Kedélyes, helyenkint dévaj eleven-séggel rajzolja ifjúkori élményeit; apró történetkék, melyeknek közérdeket csak a jellemzetes, szellemes előadás kölesönöz. Érdekesebbek, s értékesebbek elhunyt, s még élő jelesebb íróink ismertetésére, jellemzésére vonatkozó megjegyzései, bíráló észrevételei, melyek a könyv jó részét teszik ki. Külön fejezetben szól Petőfi nejről, kiről egy-két levéltöredékét is közölve, különösen jellemző képet rajzol. Szépen írt jellemképet ad Kuthy Lajosról is, irodalmi reputációjának védelmére, vagy inkább megmentésére. — A munka legbecesebb helyeit azonban szerintünk jelen irodalmi viszonyainkra vonatkozó fejtegetései, eszmélkedései képezik. Bátor és igaz ítélletel sújtja, részletezi a felkapott irodalmi pajtáskodást, a kor materialismusának az irodalom terén is pusztító jelenségeit. E sorai komoly figyelemre méltók; megérdemlik, hogy a legjobbak olvasatlanul ne hagyják. Jellemző, hogy lapjaink ismertetéseikben e helyeket vagy teljesen hallgatással mellőzték, vagy csak ugy könyvedén oda vetve, unalmasnak jelentették ki. Tükör állt előttük. Kívánjuk, hogy tükörül szolgáljon az magának a kiadó társaságnak is, mely irodalmunk, s különösen szépiroalmunk irányzására nem esékély befolyást gyakorolhat. — Egyébiránt a könyvben előforduló egy-két izetlen, profán éleztéle holmit megrovás nélkül nem hagyhatjuk.

Az évkönyv Éjszaki K. egy színművét, Margitay Dezső egy rajzát, Torkos egy költeményét tartalmazza, s ezen kívül a Petőfi-cultus mult évi mozzanatairól ad a'ig pár lapra terjedő vázlatos értesítést. A közlemények kiváló jelentőséggel nem bírnak; s egy évkönyv sajátos céljának épen nem felelnek meg.

Füssy Tamás. **IX. Pius pápasága.** II. rész. Házi könyvtár, XXIX. Kiadja a Szent-István Társulat. 1879.

E mű második része, épu'gy mint az első, melyet e lapok mult évi folyamának 12. számában ismertetünk, nagyobb rész (1—422. l.) szintén a pápa világi fejedelemségének viszontagságaival foglalkozik. Az első rész Rossi meggyilkolásának és a pápa menekülési készülődéseinek leírásával végződik, a második pedig a meneküléssel kezdődik. Miután t. i. IX. Pius szelid lelke s népe iránti hártartalan jósága pápasága kezdetén, engedve a folytonos kérelmek és tüntetéseknek, új intézmények létesítésére tért adott és az alkotmányos kormányrendszert elfogadta: a forradalmárok ez új intézményekkel ritül visszaéltek. Nekik nem az új intézmények megnyerése, hanem Olaszország egyesítése volt tulajdonképeni céljuk, erre akarták emezeket eszközül használni. Kiűtött a forradalom és Piusnak menekülnie kellett. Mily böles és higgadt magatartást tanusított ekkor a pápa! A forradalmárok mindent ígérték neki, hogy az olasz egységet forradalom — és Ausztria ellen indítandó háboru által hozza létre; megkínálták az alakítandó

köztársaság elnökségével és Mazzini azzal kecsgette, hogy az egész Olaszország leborulva fogja őt irádni: és a pápa mit felelt? „Ha akármely fejedelem sem kezdhet ok nélkül háborút: ki az, aki nyilván át ne lássa, hogy a római pápától joggal követelhet a kath. világ még nagyobb igazságot és fontosabb okokat, ha őt valaki ellen hadra kelni látja?” (543 l.) A pápa a nyomort, a földön-futást, a menekülést választá. Szerző e második rész elején élénk tollának ismert varázsával állítja szemünk elé a Gaetába menekülés regényes körülményeit, melyet Spaur gróf, bajor követ és neje eszközöltek. A menekülés leírását, a magyar püspöki karnak ez alkalomból a pápához intézett részvételelele zárja be.

E világtörténeti eseményhez méltó részletezéssel rajzolja az ezután történeteket. A pápa sorsa részvétet kelt egész Európában s a hatalmak vetélkedve ajánlanak menhelyet neki. A pápa világi fejedelemségének ügyét az egész katolikus világ magáévá teszi; a kath. hatalmak Angliával egyetemben kijelentik, hogy az a keresztény világra nézve szükséges és e nélkül a már oly erősen megingatott erkölcsi világ alapostól felforgattnék. A hatalmak Gaetában tanácskoznak s Spanyolország indítványára intervencióra készülnek. De mielőtt a kivitel módját végleg meghatározhatták volna, a francia köztársaság katonái Civitavecchiában megjelennek azon homályos utasítással, hogy a zavaroknak Rómában véget vessenek és a rendet visszaállítsák. A francziák hirtelen megjelenése s méginkább a határozatlan utasítás mind a hatalmakat, mind a pápát meglepte. Szerencsére a hatalmak higgadtsága s a francia kormány nyitlabb magatartása elhárítá az újabb bonyodalmakat. — Míg a hatalmak az intervenció ügyével foglalkoztak, addig Rómában a gonosz szenvedélyek vakmerő féktelensége szabadon üzte orgiáit. A pápa világi hatalmát jogilag és tényleg megszűntnek lenni nyilvánították; kikiáltották a mazzinista köztársaságot; államjuntát, constitueté romana-t, triumviratust állítottak és az emberek gonoszságai, visszaélvén a nemzeti-ség érzelmeivel, semmi szentet nem kíméltek és a legszomorubb bizonyítékot nyújták arra nézve, hogy hová jutnak a népek, ha az izgatók és gonoszok kárhözatos tanácsaira hallgatnak. A régi rendet egészen felforgatták és még a vallási s templomi dolgokat sem hagyták érintetlenül. A papokat, szerzeteseket, mint a vadállatok öldösték és száműzték, javaikat s még a kelyheket és harangokat is elharácsolták; az isteni tiszteletet profanálták s mindezt a törvény és szabadság nevében cselekedték. E bűnös merényleteknek a francia sereg 1849. július 3-án véget vetett: Oudinot francia tábornok Rómát ostrommal bevette s a forradalmárokat a városból kiűzte. „A francziák fegyverem — mint a pápa mondá — az emberi társadalom ellenségei fölött győzedelmeskedett.“ E tény kétségkívül egyike a francziák legszebb dicsőségeinek a 19. században. A régi rend azonban Bona-

parte Napoleon Lajos, köztársasági elnök gonosz kétszínű politikájára miatt csak lassan létesülhetett; a pápa csak 10 hónap mulva, april 12 én tért vissza Rómába, miután t. i. a francia parlament Napoleon római carbonaro politikáját kárhözátá s biztosítékot nyújtott a szentatyának arra nézve, hogy Napoleon álnok szándokától nincs mit félnie. Szerző e tényeket mind diplomatikai okmányok alapján fejt ki, fölleplezván a politikai fondorlatok és eselszövések titkait, melyek a világeseményeket szülni szokták. Érdekesekek a katolikus hatalmak jegyzékei a pápa világi fejedelemségét illetőleg: érdekes főleg a bécsi követé. (219 l.) Mily egészen másképp gondolkoztak már a hatalmak 1870-ben. Ekkor már egy sem szólalt fel Róma elfoglalása ellen azon hatalmak közül, melyek 1849-ben a pápa mellett, a keresztény társadalom érdekében oly nemesen sikra szálltak. Terjedelmes beszédeiket közül szerző Montalembert fényes beszédeiből is, melyeket a gróf a pápa világi fejedelemségének érdekében a francia parlamentben tartott. Szerző a pápa világi fejedelemségének történetében azon pontig halad, midőn a szentatya Rómába nagy ünnepélyel visszatér és a pápai államot újjászervezi. — A világi olvasóközönségre kétségkívül a műnek ezen tárgya bír a legnagyobb érdek és vonzó erővel: de nem kevésbé fontos IX. Piusnak az ország kormányzását érintő viselt dolgainak ismerete is, melyeket szerző sok helyen a tárgy alaposabb megértéséhez szükséges ismeretekkel bővítve közöl. Ilyenek: a concordatumok; az angol és hollandi hierarchia helyreállítása; az Immaculata kihirdetése; a piemonti egyházi viszonyok stb. Különösen kiemeli azon egyházi eseményeket, melyek ez időből hazánkat érintik és a kath. világ központi kormányzásával összefüggnek, pl. Scitovszky esztergomi érseknek apostoli visitatorrá, majd bíbornokká kinevezése; a szentírás egri átdolgozása; a zágrábi püspökségnek érsekségre emelése; az Immaculataról szóló tan hazánkban; Scitovszkynek e tárgyról Rómában, a püspökök gyűlésén mondott szép beszéde, az osztrák concordatum stb. Egy szakasz, a XXXI-ik szerintiük teljesen elmaradhatott volna; fölöslegessé teszi azt a XXXVIII-ik, mely az osztrák vallási viszonyokat, főleg a concordatumot, mely IX. Pius pápaságának körébe vág, elég bőven és érdekes vonásokban közli. Nem lett volna rossz, a spanyol concordatum tartalmát is ily terjedelemben ismertetni.

Mint kertész a virágokat, úgy grouppirozza szerző is ügyes felosztás által, a részletek és képek finom választékával, az egy időben és több helyen történt eseményeket. Sűrű idézetei által a tényeket pozitív alapokra fekteti, miáltal az elbeszélés egyszersmind szélesebbé s vonatkozásokban gazdagabbá válik. Szerző, mint az építész, rakja össze a kiválogatott anyagrészeket, hogy azokból céljának megfelelő épületet emeljen. Ő a történet anyagát nem esimálja, hanem csak feldolgozza; szorgalmasan kutat; lelkiismeretesen vizsgálódik;

a tények jelentőségét és okozatait fűrkészi; nem értekezik, nem okoskodik, nem következtet, hanem mint a drámában, a szereplőket beszélgeti. Hogy az idézetes beszédek közt nem akad-e egyikét fölösleges, vagy lényegtelen: ezt az egyéni ízlés és gondolkodás különféle szempontból ítélheti meg. Szerzőnek nem csupán az a célja, hogy nyomonzza az eseményeket, hanem hogy érdekessé is tegye azokat, és így felkeltse olvasóiban a tanulságot. És ez lényeges; mert nem elég csak ismeretekkel bírni, hanem szükséges ítélni is; e nélkül a történeti elbeszéléseknek alig lenne gyakorlati értéke az olvasóra. Szerző nem sajnálkozik sehol a megtámadott jog, — a menekült pápa sorsa felett: de igenis sajnálkozunk mi, ha e művet olvassuk, mert úgy van az írva, hogy az igazság iránti vonzalmat felkeltse bennünk. Előadása fényképhez hasonlít, azon különbséggel, hogy míg ennek vonásai holtak, amazokéi olyanok, mintha élők volnának: az igazság erejével hatnak. Lehetetlen ugyanis nem éreznünk

egy részről a megtámadott ártatlan fél magatartásában, másrészt a támadók esztelenségeiben, hogy az igazság, jog, nagyság a szerencsétlenség közepette is az marad; a törpe és a gonosz pedig az álnokul szerzett győzelem dicsőjében is ilyen. Szerző az elbeszélést sok helyen szó szerinti idézések által lelkesültté teszi, mi által az olvasót az igazság pártolására serkenti. Valóban az ily művek gyógyszerül tekinthetők azon szellemi terrorizmus ellen, mely napjainkban, a pártlapok szenvedélyessége által terjesztve, a tények igazságos felfogását és méltánylását akadályozza. Mi katolikusok, kik a pápa világi hatalmának visszaállításával kecsgető reményeink alapját, nem csupán a jövőben, hanem a múltban is keressük: e művet csak öröm és élvezettel olvashatjuk. A mű szelleme azonban összhangzatos benyomást csak akkor fog az olvasóra gyakorolni, ha az épület be lesz majd tetőzve.

— k. — n.

Könyvészet.

- Aigner L. Ungarische Volksdichtungen.* Übersetzt und eingeleitet von L. Aigner. 2. Aufl. Budapest, Aigner; fűzve 1 frt 50 kr. (Teljesen méltó azon elismerésre, melyvel a mű első kiadása alkalmából a kül- és belföldi sajtó a szerző törekvését fogadta).
- Archaeologiai értesítő.* A m. tudom. akademia archaeol. bizotts. közlönye. Szerk. Dr. Henszlmann I. és B. Nyáry A. XII. köt. (Bpest.) 3 ft.
- Arnth. Alfr. Ritter v. Geschichte Maria Theresia's.* 9. Band. Maria Theresia's letzte Regierungszeit 1763—1780. 3. Band. (Bécs.) 6 ft. 50 kr.
- Baumstark R.* Morgendämmerung im deutschen Reiche, Wien, 1879. Külön lenyomat a „Weckstimmen“ 1879. X. évfolyamából.
- Bethlen Gábor* fejedelem kiadatlan politikai levelei. Kiadta Szilágyi Sándor (Bpest.) 2 ft 40 kr.
- Budapesti Szemle.* szerkeszti Gyulai Pál. 1879. II. köt. (Bpest.) 2 ft.
- Budenz Józ.* Magyar-ugor összehasonlító szótár. IV. füzet. (Bpest.) 1 ft.
- Feierstunden* im häuslichem Kreise. Illustrierte kath. Monatsschrift zur Unterhaltung, Belehrung u. Erheiterung. Monatlich 1 heft. (Münster.) 18 kr.
- Fraknói Vilmos.* Horváth Mihály emlékezete. (Bpest.) 80 kr.
- **Gravina* (F. Dominico) *Totius Summae Theol. S. Thomae Aquinatis Compendium rhythmicum.* Turin. — 2 frank 50 c. (XIII. Leo ő szentségének ajánlva. A csinos 32 r. művecske versekbe fejtett velős tartalma a nagy Doctor Ang. művének.)

- **Dr. Grosz Jos.* *Introductio in libros sacros Veteris testamenti. Cum approbatione.* Temesvár 1879. 8. rétt. 198 lap. Ára 1 ft. Jelen munkát jövő számunkban tüzetesebben fogjuk ismertetni.
- La France ecclésiastique.* Almanach du clergé pour 1879. 18-o (Paris.) 2 ft. 40 kr.
- **Karácson Márton.* Három nagyheti szent elmélkedés, melyet a tanuló-ifjúság husvéti sz. gyakorlati alkalmából tartott K. M. marosvásárhelyi főnöveldei igazgató és gymn. hitoktató. Marosvásárhelytt. Groisz Otto, 1878. 8 r. 130 lap. Ára 1 ftt.
- Magyar Könyvszemle.* Közrebocsátja m. n. muzeum könyvtára. 1879. IV. évf. 1-ső füzet. (Bpest.) Egész évf. 2 ft. 40 kr.
- Egyetemes *Philologiai közlöny* Szerkesztik Dr. Heinrich G. és P. Thewrewk E. 1879. III. évf. 1. 2. füzet (Bpest.) Egy-egy füz. 60 kr.
- Theologiae dogmaticae* Compendium in usum studiosorum Theologiae. Tomus III. Edidit H. Hurter S. J. Theologiae specialis pars altera complectens Disputationes tres de Gratia, de Sacramento et de Deo omnium consummatore Auctore H. Hurter. S. J. Editio altera aucta et emendata. 8-o. 2 ft. 60 kr.
- Zueryer.* Dr. Joh. Jubilaums-Büchlein. Mit dem Bildnisse Sr. Heiligkeit Papst Leo XIII. 36 kr.
- **Zimándy I.* Ébresztő hangok a neveltebb kath. körök számára. A legjelesebb honi és külföldi írók nyomán szerkeszti Z. I. törökbálinti plebános. 1879. 8-r. 167 lap. Ára 1 ft. Megszerezhető szerzőnél, u. p. Tétény.

Irodalmi vegyesek.

— *Dr. Kerschbaumer Antal* „Paterfamilias“ fordította a Sz.-Istvánról címzett esztergomi ősrégi papnövelde magyar egyház irodalmi iskolája, második s javított kiadásban. A jelen mű íróját, úgy hisszük, főlöszlegesen bemutatni a lelkész-kedő papságnak, számtalanszor emelte már ki a magyar kritika e lángbuzgalmú pastorális tanárt, országszerte ismerik műveit: s mint minden műve, úgy a „Paterfamilias“ is a lelkipásztorkodás terén kitünő kalauza a lelkésznek. — Mind a magánkörben, mind a tanítói, mind áldozári, mind pásztori teendői középette a leggyakorlatibb utmutatással szolgál a papnak. — Szóval amit a lelkipásztorkodásban elméletben tanít, arra a „Paterfamilias“ bennünket példával oktat. Azon szíves fogadtatás, melyben a jelen mű első kiadása részesült, arra indított, hogy annak tulajdonjogát a fordítóktól megszerezvén, a második kiadást sajtó alá bocsássam, mely f. é. május havában fog napvilágot látni. A 25 ívnyi 8-ad réti munkának előfizetési ára (a munka megjelenéséig) 1 frt 50 kr. Növendékpapoknak 1 frt 20 kr., bolti ára 2 frt leend. A gyűjtőknek minden 10 példány után tiszteletpéldánnyal szolgálok. Buzárovits Gusztáv.

— *Értesítés.* Van szerencsém a „Keresztény műarchaeologia Encyclopaediája“ című munka igen tisztelt megrendelőivel tudatni, miszerint sajtó alatt levő művem technikai akadályok miatt csak f. évi május hóban fog megjelenni s utánvételt szétküldetni. Ezen időig a megrendelések példányoként 2 frt. o. e. eszközölhető; a mű bolti ára magasabb leend. — Budapesten márczius 4-én 1879. dr. Czobor Béla.

— *Manning H. E.* londoni bibornok-érsek „Korunk négy főhibája“ című, a második angol kiadás után fordított művére hirdet előfizetést Molnár nep. János esztergomi segédlelkész. Minden gondolkozó fő meg van győződve arról, hogy az emberiség korunkban beteg. Manning, a nagynevű bibornok és író, mint valamely tapasztalatokban megöszült orvos, szemlét tart az egész földön, e nagy ispotályban, és az észlelt körjeleket főncimzett művében teszi közzé. S ezek: I. Az ész lázadása Isten ellen. (Az atheismus. Deismus s a gyakorlati hitetlenség.) II. Az akarat forradalma Isten ellen. (A forradalmak dicsőítése. A ker. házasság megtámadása. A tekintély gyűlölete. Az elpuhultság és világiasság szelleme.) III. A társadalom elpártolása Istentől. (A kereszténység előtti, az azzal frigyre lépett, és

az attól elszakadt társadalom.) IV. Az Antikrisztus szelleme. (A politikának semmi köze a valáshoz? Az egyház elleni agyarkodás. A szerzetesi fogadalmak, a papság s a pápaság ellen intézett támadás.) Ez rövid tartalma a műnek, melyben alkalmas gyógyszerekről is gondoskodva van. Megjelenni május hóban fog, terjedelme 7 (nyolczad-alakú) ív. Ára, bérmentes szétküldéssel, 60 kr. Minden öt példány után tiszteletpéldány jár. — Ajánljuk e kitünő munkát olvasóink figyelmébe.

— „*Képes Világtörténet*“ írta Ribári Ferencz — és „*Világtörténet*“ — írta Sebestény Gyula. E legújabb megindított füzetes két vállalat füzetei küldettek be szerkesztőségünkhöz. Minden-esetre kötelességünknek tartjuk, hogy legközelebb hozzászóljunk a két vállalathoz. Eddig csak két füzet jelent meg; még egy párt bevarunk, hogy több anyag legyen előttünk.

— *Előfizetési felhívás.* Jedlicska Pálnak „Társadalmi Testvérharcz a modern jogállam s a kath. egyház között“ című művére. A fentjelzett mű szerzője, indítva azon tapasztalattól, hogy amily sokan szellőztetni szeretik az egyház s állam közti viszonyt érdeklő kérdéseket, ép oly kevesen dicsékedhetnek az ehhez szükséges ismeretekkel, e munkában rövid felvilágosítást kíván adni az egyház s állam közti viszály okozta fontosabb eszmékre nézve s bizonyítékok ohajt szolgáltatni azon igazságnak, miként a kath. egyház, az emberi társadalomnak legelső s legüdösebb intézménye. E munka kivált az olvasóközönség azon részének szolgálend tanulságos olvasmányul, a mely életviszonyainál fogva nem szentelhet sok időt hason irányu terjedelmesebb művek olvasára. A szerző kilencz önálló czikkre osztja fel munkáját. A czikknek címei: I. Az állam czélja és eredete. II. A kath. egyháznak üdvös befolyása az államra. III. A modern jogállam jellemzése. IV. A kath. egyház mindenkor pártolta a józan szabadságot. V. A lelkiismereti szabadság. VI. A nevelés és iskola. VII. A házasság. VIII. A római pápának tévmentessége tekintettel az államra. IV. A nemzeti egyház. E munka vagy 18-20 íven, finom papíron f. évi april hó végéig fog az alulírott kiadónál megjelenni. Előfizetési ára 1 frt 20 kr. Bolti ára, mely a munka megjelenése napjától lép érvényre, 2 frt o. é. leend. Gyűjtők minden 10 példány után egy tiszteletpéldányt kapnak. Esztergom, 1879. február havában. Buzárovits Gusztáv.

TARTALOM:

Szemle. Sullay István. „Szabadság és Vallás.“	Haugg Leo. „Philothea.“	Füssy T. „IX. Pius pápasága.“
Bartók István. „Vallásszabadság.“	Lonkay A. „Az én első római utam.“	Könyvészet.
	Lauka G. „A multról a jelennek.“	Irodalmi vegyesek.

A megrendelések teljesítésére ajánlja magát **Szolcsányi Gyula**, könyvkereskedő Egerben.

Nyomatott az érseki lyceum könyvnyomdájában, Egerben, 1879.